

22.48x32.58	1	14	עמוד	המוסף	06/05/2022	81570905-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790						

כרמית ספיר ויץ

carmitw@gmail.com

שפת אם

מזכירה ענווה מהי. המצבה של בנימין זאב הרצל

אבן עם לב אדם

כל אחד מהקברים בהר הרצל הוא של גדול או גדולת אומה. כל משפחה היא גדולת אומה, שנושאת את היגון לתמיד בשביל שנוכל לחיות פה

יהודי מאלכסנדריה שעלה לירושלים והביא עמו דלתות נחושת לבית המקדש.

כשב-1934 נודע להנהגה הציונית שבית הקברות היהודי באורסה מיועד להריסה, היא דאגה להעלות את עצמותיו של מבשר הציונות, יהודה לייב פינסקר לירושלים. מנחם אוסישקין, שהיה מנהל קק"ל, הציע לטמון אותן במערת ניקנור ולהפוך את המקום לפנתיאון לאומי ל"אישים בעלי שם יהודים". אוסישקין נטמן לצד פינסקר והיה האחרון שנקבר שם במסגרת התוכנית הגרנדיוזית שרקח הוא עצמו. ובינתיים בווינה, בשנת 1904, נפרד מהעולם חוזה המ-דינה בנימין זאב הרצל ונקבר שם. כשנה לפני מותו, כתב בצוואתו: "אני מבקש שיקברוני בארון מתכת ליד אבי, עד שהעם היהודי יעביר את גופתי לארץ ישראל". כך היה. בקיץ 1949 הוצב ארונו מול האופרה על חוף היס של תל אביב, ומשם יצא מסע לירושלים, אל גבעה במערב העיר. על מצבתו נחקקה מילה אחת: "הרצל". כמו שאמר נשיא הסנהדרין באושא, רבן שמעון בן גמליאל: "אין עושין נפ-שות לצדיקים, דבריהם הן זיכרון". בלי תשבחות ותיאורים מפליגים. רק המעשים מדברים.

מי שיוס את הרעיון לקבור את מנהיגי האומה בהר הרצל היה בן-גוריון שביקש לטמון שם את שר האוצר הראשון, אליעזר קפלן, שנפטר באיטליה בעת ביקורו. עד אז היה הר הרצל בית קברות צבאי לאומי. בן-גוריון היה גם שר הכי-טחון, והרשה לעצמו לסטות מהחלקה הצבאית ולהקים שם את חלקת גדולי האומה. מאז, הכל היסטוריה.

הר הרצל הוא תזכורת שקטה ומכאיבה: אם בדרך כלל בתי קברות נמצאים מחוץ לתחום מרחב חיי היומיום, בית הקברות הזה שוכן בתוככי הקהילה שהולכת ונבנית סביבו. נבנית, נגדעת, נבנית וחוזר חלילה בדיוק כמו הסיפור של הארץ הזו, שאנשיה יודעים הרבה יותר מדי שכול ואובדן. בשבילי, כל אחד מהקברים שם הוא של גדול או גדולת אומה. כל אחת מהמשפחות היא גדולת אומה שנושאת את היגון ואת החלל לתמיד בשביל שאנחנו נוכל לחיות פה. ובין המצבות, יש מצבה אחת, של חוזה המדינה, שמזכירה ענווה מהי. ◆

יש משהו בקבורה היהודית שלא משאיר מקום להתרפקות על המתים. הכל מאוד תכליתי. על קברי חיילות וחיילים אין מה לומר. בכל אז-כרה של מישוהו מהחברים שלנו, שטמון בהר הרצל, אנחנו מסתכלים זה על זה וקצת מתביישים. איך העזנו להתבגר כשהם כאן, נשארו לנו בני 19. רק שלא ימושו לנו מהזיכרון, כמו שהם נעלמו לנו באחת מהחיים. רק זה לא. אז אני לא רוצה לכתוב עליהם, כי הכל נשאר כואב ומד-מם. אני כן רוצה לכתוב על חלקת גדולי האומה. הסידור הזה תמיד נראה לי משונה מאוד. הרי הצירוף הלשוני, "גדולי האומה", הוא יצירה חדשה. במקורות היהודיים אפשר למ-צוא "גדולי עולם", "גדולי הדור" או "גדולי ישראל", אבל גדולי האומה? לא פחות? האם לא לכולנו, כמו שאומרת המשנה, ראשית כטיפה סרוחה וסוף ברימה ותולעה?

למרות התיאור שאינו מותיר פתח לדמיון, החוק קובע שיש דבר כזה, גדולי אומה. בחלקה המוקדשת להם זכאים להיקבר נשיאי מדינת ישראל, ראשי הממשלה ויושבי ראש הכנסת יחד עם רעיותיהם. יוצאי דופן בחלקה הם שר האוצר הראשון אליעזר קפלן וראש עיריית ירושלים טדי קולק. מן העבר השני, אי אפשר להתעלם מכך שהיו מי שביקשו במפורש לוותר על קבורה ממלכתית: הנשיא הראשון חיים ויצמן ורעייתו ורה, הנשיא השני יצחק בן-צבי ורעייתו רחל, דוד בן-גוריון ורעייתו פולה שקבורים על שפת המצוק של נחל ציון, מנחם בגין שטמון בהר הזיתים לצד אהובתו עליזה וחבריו לדרך מאיר פיינשטיין ומשה ברזני ועוד.

לחלקת גדולי האומה, ששוכנת כבר עשורים רבים בהר הרצל, יש היסטוריה מוקדמת יותר. באוקטובר 1902 מצאו בני הזוג הבריטים, ג'ון וקרוליין גריי-היל, שהתגוררו בא-חוזה על הר הצופים, מערת קבורה עתיקה. ארכיאולוגים שהוזעקו למקום גילו חמישה חדרים חצובים ובתוכם שבע גלוסקמאות, כלומר ארונות קבורה אופייניים ליהודים בימי הבית השני. על אחד מהם הופיעה כתובת בעברית וביוונית עתיקה שפירושה: "העצמות של ניקנור (או "אנשי ניקנור") איש אלכסנדריה, שעשה את הדלתות". חוקרים הסיקו כי מדובר בניקנור המוזכר במסכת יומא בתלמוד הבבלי, מנהיג